

Pääkirjoitus

Globaalin poliittisen talouden tutkimuksen kirjo kasvaa

Laura Nordström, valtiotieteiden tohtori, tutkijatohtori, valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Matti Ylönen, akatemiattutkija, valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Avainsanat: poliittinen talous, globaali poliittinen talous, EU, digitaalipolitiikka, yritysvalta

<https://doi.org/10.51810/pt.153316>

Poliittisen talouden tutkimus elää vahvaa nousukautta niin Suomessa kuin kansainvälisesti (esim. Blyth ja Schwarz 2023; Elomäki ja Ylöstalo 2020; Ylönen ja Christensen 2024). Poliittisen talouden tutkimusta ovat viime vuosina muokanneet muun muassa alan tutkimuksen maantieteellisen fokuksen laajentaminen (Tussie ja Chagas-Bastos 2023), yhtiöiden vallan tutkimuksen paluu alan ytimeen (Babic ym. 2017; Ylönen ja Christensen 2024; Ylönen ym. 2024), uusi kasvumallitutkimus (Blyth ja Schwartz 2023; Sorsa 2023) sekä laajempi yritys nostaa tutkimuksen valtavirtaan aiemmin liian vähälle huomiolle jääneitä näkökulmia (LeBaron ym. 2020; Ylönen ja Christensen 2024). Kahden viime vuoden ajan olemme päätoimittajina nostaneet globaalin poliittisen talouden tutkimuksen merkitystä poliittisen talouden yhtenä merkittävänä osa-alueena (esim. Ylönen ja Nordström 2024). Kun näitä vuosia katsoo taaksepäin, on ilmiselvää, että globaalin poliittisen talouden tutkimukselle on yhä huutavampi tarve.

Finanssikriisi synnytti globaalin poliittisen talouden tutkimuksessa pyrkimyksen vahvempaan empiiriseen pohjaan mutta myös tarpeen tarjota isoja kontribuutioita niin politiikan tekoon kuin käsitteellisiin keskusteluihin (Blyth 2013; Christensen ja Hearson 2019; Ylönen ja Christensen 2024; Nordström

2024; Ylönen ja Nordström 2024). Tälle kehitykselle on nyt tarvetta meneillään olevassa maailmanpolitiikan merkittävässä murroskohdassa, joka vaatii samaan aikaan yhä laaja-alaisempia ja yksityiskohtaisempia analyyseja. Mitä tarkoittavat eri globaaleille toimijoille Donald Trumpin uusi presidenttikausi ja tiukentuva tulli- ja Kiina-politiikka? Miten Ukrainan sodan kasvattama militarisaatio merkitsee kestävyys siirtymää mahdollistavalle talouspolitiikalle? Saadaanko suurten digiyhtiöiden valtaa suitsittua?

Tällaisia muutoksia joudutaan pohtimaan maailmassa, jonka globaalin hallinnan malli on muuttunut aiempaa *polysentrisemmäksi* (Gadiner ja Scholte 2023). Tällä tarkoitetaan sitä, että hallinnan prosesseja ja keskuksia on yhä vaikeampaa paikantaa suoraviivaisiin janoihin ja hierarkioihin: siinä määrin kuin globaali hallinta toimii, se tyypillisesti toimii lukuisten julkisten ja yksityisten toimijoiden hallinnan pyrkimysten yhteisvaikutusten kautta. Taustalla kuuluu myös globaaleiden jännitteiden kasvu, jota on kuvattu esimerkiksi termeillä *militarisoitu keskinäisriippuvuus* (Farrell ja Newman 2019) ja *aseistettu uusliberalismi* (Wijaya ja Jayasuriya 2024).

Myös Euroopan unionissa (EU) on juuri joulukuun 2024 alussa aloittanut uusi Ursula von der Leyenin toista kautta johtama komissio, joka painottaa aiempaa enemmän kilpailukyvyyn merkitystä. Kun edellinen von der Leyenin komissio teki merkittäviä avauksia ilmastopolitiikan saralla, ilmastotoimet vaikuttavat nyt olevan alisteisia kilpailukyvyyn vahvistamiselle. EU:n ilmastopolitiikkaa heikentää myös se, että tänä vuonna valittu uusi Euroopan parlamentti on aiempaa vähemmän vihreä ja liberaali. Komission valinnassakin voittajiksi voi nähdä keskustaoikeiston EPP:n eli Euroopan kansanpuolueen sekä vielä oikeammalla olevan Euroopan konservatiivien ja reformistien ryhmän ECR:n.

Itse asiassa tänä vuonna kokonaisuudessaan parlamentti, EU:n ministerineuvosto ja komissio heilahtivat oikeammalle. Tulevan EU-politiikan kohdalta on avainkysymys, kuinka vahvasti EPP on sitoutunut pitkään vallalla olleeseen yhteistyöhön EU-integraatiomyönteisen ”suuren koalition” eli Euroopan tason sosialidemokraattien ja liberaalien kanssa. Tällä hetkellä näyttää siltä, että EPP valitsee ennemmin asiakohtaisesti sen, kurottaako se oikealle vai keskustavemmalle. Tällä muutoksella tulee olemaan iso vaikutus EU-politiikkaan, kun komission pääagendalla olevien kilpailukyvyyn, turvallisuuspolitiikan, investointien, laajenemisen, palautuspolitiikan ja sääntelyn karsimisen osalta voidaan nähdä aiempaa konservatiivisempaa ja oikeistolaisempaa politiikkaa. Toisaalta

seuraavat viisi vuotta tulevat olemaan reaktiivisia suhteessa muiden ylläkin mainittujen isojen geopoliittisten pelurien suunnanmuutoksiin. Näiden kaikkien muutosten ymmärtämiseen tarvitaan myös poliittisen talouden tutkimusta.

Yksi laaja aikamme murros eli digitaalipolitiikan ja sen toimijoiden valtasuhteet vaativat myös globaalin poliittisen talouden tutkimuksen ymmärrystä (ks. myös Ylönen ja Nordström 2023; Ylönen 2021). Siksi *Poliittinen talous* -lehti järjesti yhdessä Poliittisen talouden tutkimuksen seura ry:n ja toisen päätoimittajamme lehtori Matti Ylösen johtaman Seeing like a Tech Firm -tutkimusprojektin kanssa marraskuun 2024 lopussa keskustelutilaisuuden teknologisesta suvereniteetista. Siellä Aalto-yliopiston teknologiapolitiikan professori Vili Lehdonvirta alusti pilvipalveluita tarjoavien yritysten geopoliittisesta vallasta, jota hän on myös käsitellyt alustatalouden toimijoiden valtaa käsittelevässä kirjassaan (Lehdonvirta 2022; ks. Rintamäki 2024). Tilaisuudessa keskusteltiin myös esimerkiksi datayhtiöiden vallasta EU:ssa, turvallisuuspolitiikan kytköksestä datatalouteen ja siitä, miten yhteiskuntatieteellinen tutkimus voi näitä teemoja valottaa. Tässä hengessä myös molemmat lehden päätoimittajat ovat siirtymässä tutkimaan teknologiajättien EU-lobbausta Seeing like a Tech Firm -tutkimusprojektiin, joten aiheesta on siis tiedossa uusia tutkimustuloksia seuraavina vuosina.

Uusin lehtemme tarjoaa myös näkökulmia niin kotimaisen kuin globaalin poliittisen talouden jännitteiden ymmärtämiseen. Kuluttajatutkimuskeskuksen professori Visa Heinonen ja emeritusprofessori Mika Pantzar käsittelevät katsausartikkelissaan modernisoitumista eli nykyaikaistumista prosessina erityisesti toimijoiden, mentaliteettien ja ideologioiden sekä instituutioiden näkökulmasta. He korostavat, että muutokset yhteiskunnassa eivät tapahdu ilman toimijoita ja heidän intressejään ja korostavat yhteistyötä kilpailun sijasta yhteiskuntaa organisoivana voimana. Heinonen ja Pantzar tarkastelevat myös modernisoitumista Suomessa, jossa se tapahtui viiveellä mutta nopeasti. Heidän mukaansa poliittisen taloustieteen näkemykset ovat rikastaneet merkittäväällä tavalla tästä aihepiiristä olemassa olevia totuuksia.

Toisessa lehden katsausartikkelissa Akseli Pitkämäki tarkastelee vapaasatamia ylikansallisen vallankäytön välineenä. Ottaen huomioon vapaasatamien määrän kasvun ja niiden keskeisen roolin maailmantaloudessa, ovat vapaasatamat verrattain vähän tutkittu ja huonosti ymmärretty ilmiö. Pitkämäki laajentaa vapaasatamien määrittelyä poliittisen talouden näkökulmasta ja luo viisitahoisen

typologian vapaasatamien vallankäytön ymmärtämiseksi. Typologian eri osia sitoo yhteen pyrkimys nousta valtiollisen suvereniteetin ulottumattomiin: vapaasatamissa käytetään monikansallista yritysvaltaa ja rikotaan markkinaehtoperiaatetta veronkierrossa ja voiton maksimoimisessa. Niissä superrikkaat piilottavat omaisuuttaan, erityisesti arvotaidetta. Vapaasatamilla on kiinteä yhteys offshore-talouteen ja veroparatiiseihin.

Lehdessämme ilmestyneet väitöskirjojen lektiot kuvastavat poliittisen talouden tutkimuksen vireyttä Suomessa. Toisen päätoimittajan tutkijatohtori Laura Nordströmin lektiossa avataan asiantuntijatiedon ja teknokratian valtaa eurokriisipäätöksissä ja ordoliberalin EMU-paradigman vakautta (Nordström 2024). Analysoidessaan, mitä ja miten asiantuntijatietoa kuultiin vuoden 2010 Kreikan lainasta ja Euroopan rahoitusvakausvälineestä päätettäessä, Nordström paljastaa ensimmäistä kertaa tarkasti, miten uusi asiantuntijaregiimi eli Euroopan komissiosta, Kansainvälinen valuuttarahasto IMF:stä ja Euroopan keskuspankista koostuva troikka syntyi ja millaisiksi sen sisäiset suhteet muodostuivat. Pienen piirin ad hoc -päätöksenteko loi paradigman vakauden ja polkuriippuvuuden. Se perustui instituutioiden sisäiseen asiantuntemukseen, joka ei antanut vaihtoehtoja ja nojasi ordoliberalismiin, mikä teki asiantuntijoista tosiallisia päättäjiä.

Nordströmin väitöskirja käsittelee myös EU:n talouspoliittisten sääntöjen tiukentamista, joka on myös aiheena Uuden talousajattelun keskuksen (UTAK) tutkijan Antti Alajan (2024) haastattelussa the Vienna Institute for International Economic Studies -tutkimuslaitoksen taloustieteilijä Philipp Heimbergerin kanssa. Heimberger suuntaa katseen näihin vastikään uudistettuihin sääntöihin ja siihen, kuinka ne luovat säästöpainetta, jotka tekevät investointiasteen kasvattamisen lähes mahdottomaksi. Heimberger kävi myös puhumassa aiheesta keväällä 2024 Suomessa UTAKin kutsumana.

Toisessa lehden lektiossa Helsingin yliopiston tutkijatohtori Konsta Kotilainen esittelee rahasuvereniteetin ja makrotalouspoliittisen autonomian monitasoista ja paikoin jännitteistäkin suhdetta käsittelevän väitöskirjansa (Kotilainen 2024) päätuloksia. Hänen mukaansa Bretton Woodsin jälkeinen paradoksi muodostuu siitä, että a) toisaalta globalisaatio- ja demokratiateoreetikot ovat pitkään katsoneet, että kansallisvaltioiden makrotalouspoliittinen autonomia ja demokraattisen politiikan liikkumatila ovat kaventuneet Bretton Woods -kauden (n. 1944–1973) jälkeisinä vuosikymmeninä, kun taas b) modernia rahateoriaa (modern monetary theory, MMT) kehittäneet taloustieteilijät ovat

argumentoineet, että samana aikana rahasuvereenit valtiot nauttivat laajaa makrotalouspoliittista autonomiaa. Kotilainen käy väitöskirjassaan kattavasti läpi sekä teoriaa että käytännön tapausesimerkkejä ja toteaa, että molemmat väitteet ovat tietyissä rajatuissa suhteissa oikeilla jäljillä. Väitöskirja avaa, miten paradoksin voisi purkaa.

Myös moni muu lehden artikkeli käsittelee valtiovallan rajoja. Lektiossaan IÉSEG School of Managementin apulaisprofessori Johanna Järvelä avaa väitöskirjansa (Järvelä 2022) analyysia valtion, yritysten ja kansalaisyhteiskunnan välisestä vastuunjaosta luonnonvarojen hallinnan ja kaivoskonfliktien kontekstissa. Hän korostaa tasa-arvoisen osallistumisen tärkeyttä sekä erimielisyyksien, ristiriitojen ja konfliktien mahdollistamista näissä prosesseissa. Väitöskirjan tulokset tuovat uutta tietoa yritysten ja yhteiskunnan välisistä suhteista ja muun muassa, siitä miten valtiot eli julkinen valta voivat suoran poliittisen ohjauksen lisäksi vaikuttaa yritysten vastuullisuuteen antamalla (osallistumis)oikeuksia muilla epäsuorilla politiikoilla ja paikallisen päätöksenteon kautta.

Niin ikään BIOS-tutkimusyksikön Paavo Järvensivun kirja-arvio Rainer Kattelin, Wolfgang Drechslerin ja Erkki Karon (2024) kirjasta *Kuinka luoda yrittäjähenkinen valtio – eli miksi innovaatiot tarvitsevat byrokratiaa* käsittelee valtion roolia. Järvensivun mukaan kirja silloittaa innovaatiokeskusteluja, joita nyt käydään erillään julkisen hallinnon ja teollisuuden näkökulmista. Lisäksi kirja herättää ajattelemaan, että luova kestävyys siirtymä vaatii leikkausten sijaan valtion toimintatapojen uudistuksia. Julkishallinnossa täytyy korostaa samaan aikaan jatkuvuutta ja ketteryyttä, ja tämä yhdistelmä vaatii toimiakseen riittäviä resursseja.

Tutkijatohtori Henri Koskisen arvioima Teppo Eskelisen, Eeva Jokisen ja Lilli Aini Rokkosen (2023) toimittama *Tehostamisyhteiskunnan jäljet* -teos taas tuo esille, kuinka tehostaminen näkyy kaikilla yhteiskunnan tasoilla organisaatioista mediaan ja politiikkaan. Tehostamisen lupaus on ehtymätön – aina on varaa tehostaa lisää, aina voi olla tehokkaampi.

Kaksivuotinen päätoimittajakautemme on nyt tulossa vuodenvaihteessa päätökseen. On onni voida jättää tuleville päätoimittajille Helsingin yliopiston lehtori Markus Ojalalle ja tutkijatohtori Konsta Kotilaiselle näin vireässä kunnossa oleva *Poliittinen talous* -lehti. Kiitos siitä kuuluu niin perehtyneille suomalaisille poliittisen talouden tutkijoille mutta erityisesti ahkerille kirjoittajillemme ja

lukijoillemme! Toivottavasti jatkatte yhtä aktiivisesti, ellei jopa aktiivisemmin, juttujen tarjoamista lehdelle.

Tavoitteenamme oli panostaa lehden viestintään ja vaikuttaa siltä, että kahden vuoden aikana tehdyt panostukset niin sosiaaliseen mediaan, toimittajayhteyksiin kuin verkkotilaisuuksien että kasvokkaisten tilaisuuksien järjestämiseen aina teollisen kestävyys siirtymän tiedevetoisesta suunnittelusta kvantifointiin feministisen talousvaikuttamisen käytäntönä ovat tehneet lehdestä tunnetumman poliittisen talouden tutkimuksen keskustelufoorumin. Tulevaisuuden kirjoittajille lehteä voikin mainostaa niin nopealla ja ammattimaisella toimitusprosessilla, heti valmistuessaan verkkoon julkaisemisella kuin sillä, että olemme tosiaan kaudellamme aina järjestäneet keskustelutilaisuuden vertaisarvioituista artikkeleista. Päätoimittajina olemme myös kehittäneet lehdelle uusia rahoituksen lähteitä, joiden avulla on muun muassa voitu postittaa osa lehdistä Poliittisen talouden tutkimuksen seuran jäsenistölle. Tänä syksynä globaalinen poliittisen talouden teemanumero on kolahtanut kaikkien maksaneiden jäsenien postiluukusta. Meidän kaudellamme pääsimme myös juhlistamaan seuran ja lehden 10-vuotisjuhlia, joiden yhteydessä aukesi konkreettisesti, kuinka tärkeä foorumi lehti on suomalaisen poliittisen talouden kehitykselle (Nordström ja Ylönen 2023). Toivomme menestystä lehdelle myös tulevien päätoimittajien aikana!

Lähteet

- Alaja, Antti. 2024. Finanssipoliittisen sopeuttamisen paine tulee tekemään investointiasteen kasvattamisen lähes mahdottomaksi: Philipp Heimbergerin haastattelu. *Poliittinen talous*, 12:2, <https://doi.org/10.51810/pt.147453>
- Babic, Milan, Fichtner, Jan ja Heemskerk, Eelke. M. 2017. States versus corporations: Rethinking the power of business in international politics. *The International Spectator*, 52:4, 20–43. <https://doi.org/10.1080/03932729.2017.138915>
- Blyth, Mark. 2013. Paradigms and paradox: The politics of economic ideas in two moments of crisis. *Governance*, 26:2, 197–215. <https://doi.org/10.1111/gove.12010>

- Blyth, Mark ja Schwartz, Herman Mark. 2023. In search of varieties of capitalism: hardy perennial or troublesome weed? Teoksessa Thomas Palley, Esteban Pérez Caldentey ja Matías Vernengo (toim.), *Varieties of capitalism*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 39–55.
- Christensen, Rasmus Corlin ja Hearson, Martin. 2019. The new politics of global tax governance: taking stock a decade after the financial crisis. *Review of International Political Economy*, 26:5, 1068–1088. <https://doi.org/10.1080/09692290.2019.1625802>
- Elomäki, Anna ja Ylöstalo, Hanna. 2020. Feministisempää poliittisen talouden tutkimusta. *Poliittinen talous*, 8:1, 87–99. <https://doi.org/10.51810/pt.101636>
- Eskelinen, Teppo, Jokinen, Eeva ja Rokkonen, Lilli Aini (toim.). 2023. *Tehostamisyhteiskunnan jäljet*. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9499-0>
- Farrell, Henry ja Newman, Abraham L. 2019. Weaponized interdependence: how global economic networks shape state coercion. *International security*, 44:1, 42–79. https://doi.org/10.1162/isec_a_00351
- Gadinger, Frank ja Scholte, Jan Aart. 2023. *Polycentrism: how governing works today*. Oxford: Oxford University Press.
- Järvelä, Johanna. 2022. *The politics of responsibility: states, rights and dialogue in mining governance*. Väitöskirja, julkaisematon. University of London. <https://openaccess.city.ac.uk/id/eprint/28955/>
- Kattel, Rainer, Drechsler, Wolfgang ja Karo, Erkki. 2024. *Kuinka luoda yrittäjähenkkinen valtio – eli miksi innovaatiot tarvitsevat byrokratiaa*. Tampere: Vastapaino.
- LeBaron, Genevieve, Daniel Mügge, Jacqueline Best ja Colin Hay. 2020. Blind spots in IPE: marginalized perspectives and neglected trends in contemporary capitalism. *Review of International Political Economy*, 28:2, 283–294. <https://doi.org/10.1080/09692290.2020.1830835>
- Lehdonvirta, Vili. 2022. *Cloud empires. How digital platforms are overtaking the state and how we can regain control*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Kotilainen, Konsta. 2024. *From monetary sovereignty to macroeconomic policy autonomy? Examining promises, limitations, and reform possibilities of a nation-state-centric macroeconomic governance architecture*. Dissertations Universitatis Helsingiensis 59/2024. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-9683-5>

- Nordström, Laura. 2024. *Power of experts in the EU: birth of the Troika and resilience of the EMU paradigm in the European debt crisis of 2010*. Dissertations Universitatis Helsingiensis 157/2024. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Nordström, Laura ja Matti Ylönen. 2023. 10 vuotta poliittisen talouden äärellä. *Poliittinen talous*, 11:2, 1–6. <https://doi.org/10.51810/pt.141921>.
- Rintamäki, Jukka. 2024. Alustataloutta kesyttämässä. *Poliittinen talous*, 12:1, 139–148. <https://doi.org/10.51810/pt.138683>
- Sorsa, Ville-Pekka. 2023. Kapitalismin variaatioista kasvumalleihin: kulunut vuosikymmen vertailevan poliittisen talouden tutkimuksessa ja Suomen poliittisessa taloudessa. *Poliittinen talous*, 11:2, 107–124. <https://doi.org/10.51810/pt.137225>
- Tussie, Dieana ja Chagas-Bastos, Fabricio H. 2023. Misrecognised, misfit and misperceived: Why not a Latin American school of IPE? *Review of International Political Economy*, 30:3, 891–913. <https://doi.org/10.1080/09692290.2022.2056902>
- Wijaya, Trissia ja Jayasuriya, Kanishka. 2024. Militarised neoliberalism and the reconstruction of the global political economy. *New Political Economy*, 29:4, 546–559. <https://doi.org/10.1080/13563467.2023.2298199>
- Ylönen, Matti. 2021. *Yhtiövalta alustatalouden aikakaudella: evolutionaarinen taloustiede ja yhtiöt yhteiskunnallisina toimijoina*. Tampere: Vastapaino.
- Ylönen, Matti ja Christensen, Rasmus Corlin. 2024. Rediscovering the multinational enterprise: the rise and fall of ‘corporate escape’ studies. *Review of International Political Economy*. <https://doi.org/10.1080/09692290.2024.2430694>
- Ylönen, Matti ja Nordström, Laura. 2023. Suomi ei ole saari. *Poliittinen talous*, 11:1, 1–6. <https://doi.org/10.51810/pt.131014>.
- Ylönen, Matti ja Nordström, Laura. 2024. Globaalinen poliittisen talouden tutkimus on ajankohtaisempaa kuin koskaan. *Poliittinen talous*, 12:1, 1–10. <https://doi.org/10.51810/pt.145476>.
- Ylönen, Matti, Raudla, Ringa ja Babic, Milan. 2024. From tax havens to cryptocurrencies: secrecy-seeking capital in the global economy. *Review of International Political Economy*, 31:2, 563–588. <https://doi.org/10.1080/09692290.2023.2232392>
- Ylönen, Matti ja Saari, Leevi. 2020. Yhtiövalta ja sen tulevaisuus. *Futura*, 39:2, 30–45.